

Vapun historiaa: Haymarket

Anonyymi

Vapulla on historian saatossa ollut useita merkityksiä. Mutta monet ihmiset jotka viettävät tätä vallankumouksellisen työväenliikkeen perinteistä juhlapäivää, eivät ole selvillä vapun taustasta. Tapahtuma, joka on niin anarkistien vapunvieton kuin koko vapputradition takana, liittyy toukokuun 1886 Chicagon tapahtumiin.

Tilanne, joka johti Haymarketin dramaattisiin tapahtumiin toukokuun alussa sata vuotta sitten, oli seurausta pääasiassa kolmesta seikasta: 1) USA:n nopea teollistuminen 1800-luvun puolenvälin jälkeen, mikä toi mukanaan kapitalistisen luokan voimakkaan kasvun sekä varallisuudessa että vallassa, 2) rinnakkain tämän kanssa työväenluokan määrällinen kasvu ja samalla köyhyyden lisääntyminen 3) sekä jatkuva näiden kahden luokan välisen taistelun polarisoituminen ja voimistuminen yhteiskunnan väkivaltaista taustaa vasten.

Amerikan työväenliike kehittyi ja voimistui sisäisistä erimielisyyksistään huolimatta vuosisadan loppupuolella. Socialistic Labor Partyn (SLP) piirissä kehittyi kiihvasta väittelyä yhteistyöstä muiden poliittisten puolueiden kanssa ja toisaalta aseellisesta taistelusta. Monet kannattivat aseellista taistelua. Vuodesta 1880 lähtien alkoi esiintyä ns. sosiaalivallankumouksellisia järjestöjä. Tämän-

Anonyymi
Vapun historiaa: Haymarket

<http://www.anarkismi.net/kapis/27haymarket.htm>

fi.theanarchistlibrary.org

suuntainen kehitys sai pontta v. 1881 Lontoossa pidetystä sosiaalivallankumouksellisten kongressista, jonka osanottajat olivat pääasiassa eurooppalaisia anarkisteja, mutta mukana oli myös useita amerikkalaisia sosialisteja. Tätä seurasi sosiaalivallankumouksellinen kongressi myöhemmin samana vuonna Chicagossa. Tämä johdatti Revolutionary Socialist Partyn (RSP) perustamiseen.

Anarkistiset ajatukset saivat valtaa ja vuonna 1881 RSP muodostettiin uudelleen nimellä International Working People's Association (IWPA) eli Musta Internationaali, josta itse asiassa tuli militantti anarkistinen sosialistipuolue.

1883-1886 vallitsi USA:ssa jälleen taloudellinen lamakausi. Tällä kertaa militantit ammattiyhdistysaktivistit riistäytyivät irti vakiintuneista työväenjärjestöistä. Tätä tapahtui varsinkin Chicagossa, missä he perustivat vallankumouksellisen järjestön – Central Labor Unionin joka oli lähellä IWPA:ta. Luokkataistelu raaistui. Varsinkin Chicagossa poliisien ja sotilaiden otteet kapinoivia työläisiä kohtaan olivat todella raakoja. Ei ollut lainkaan harvinaista, että työläisiä tapettiin.

Vuoden 1885 lopussa IWPA:lla – jonka jäsenmäärä tuolloin oli noin 5000 koko maassa – oli suunnilleen sata osastoa, joista aktiivisin toimi Chicagossa. Täällä näkyvimmat henkilöt olivat **Albert Parsons** (englanninkielinen osasto) ja **August Spies** (saksankielinen osasto) – veteraanisosialisteja, joista oli tullut vakaumuksellisia anarkisteja. Englanninkielisen osaston johtohahmoihin kuului myös **Samuel Fielden**, saksankielisessä ryhmässä vaikuttivat **Michael Schwab**, **Oscar Neebe** ja **Rudolph Schnaubelt**. Saksalaisella ryhmällä oli myös militantti terroria ihannoiva siipi (autonomistit), jonka johtohahmot olivat **George Engel** ja **Adolph Fischer**. Lisäksi löytyi yksityisiä terrorismin kannattajia, kuten **Louis Lingg** ja **William Seliger**.

Väkivaltakultti laajeni äärimmäisiin mittasuhteisiin kummallakin – sekä pomojen ja viranomaisten että vallankumouksellisten – puolella. Vallankumoukselliset sosialistit ja militantit vetosivat vastapuolen koviin otteisiin kääntymällä linjasta “väkivalta puo-

Mustana perjantaina, marraskuun 11. päivänä hieman ennen puoltapäivää neljä miestä hirtettiin 200 todistajan läsnäollessa.

Kaksi päivää myöhemmin nämä viisi rohkeutta ja arvokkuutta osoittanutta marttyyria haudattiin Waldheimin hautausmaalle suurten ihmisjoukkojen osallistuessa hautajaisiin. Arkut oli koristeltu punaisella, mustasta ei vielä ollut tullut hyväksytyä anarkistien väriä.

Haudasta tuli suosittu pyhäkkö ja kesäkuun 25. päivänä 1893 paljastettiin suuri pronssimonumentti. Johon oli kaiverrettu Spiesin viimeiset sanat: "The time will come when our silence will be more powerful than the voices you strangle today".

Seuraavana päivänä Illinoisin uusi liberaali kuvernööri John P. Altgeld (synt. Saksassa) armahti ja vapautti Neeben, Fieldenin ja Schwabin sekä julkaisi pitkän selonteon tuomien koko oikeudenkäynnin, poliisin raakuuden, valamiehistön ja kantajapuolen käytöksen, väärät valat. Hän vahvisti myös kaikkien kahdeksan tuomitun syyttömyyden. Tosin viidelle heistä tämä tapahtui liian myöhään.

lustuskeinona" linjalle "väkivalta hyökkäyskeinona". Tunnetuin tämän linjan kannattaja oli Johann Most. Itse asiassa kaikki anarkistien ja syndikalistien "johtohahmot" ottivat saman linjan, varsinkin Chicagossa.

8-tuntisen työpäivän puolesta

Kampanjat lyhyemmän työpäivän, puolesta olivat alkaneet USA:ssa teollistumiskauden aikana, 1860-luvun lopulla. Muutamia lakeja olikin säädetty, mutta niillä oli tuskin lainkaan merkitystä Työviikko oli edelleen keskimäärin kuusikymmentä tuntia. 1880-luvun alussa ammattiyhdistysliike päätti aloittaa tehokkaamman kampanjan 8-tuntisen työpäivän saavuttamiseksi.

Ei-sosialistinen Federation of Organised Trades and Labor unions päätti Chicagon kongressissa 1884, että 8-tuntinen työpäivä astuisi voimaan 1. toukokuuta 1886; tuona kevään päivänä, jolla on ollut oli moninaisia merkityksiä eri puolilla maailmaa, ja tämä oli tarkoitus saavuttaa työläisten suoralla toiminnalla.

Kohtalokkaat päivät

1. toukokuuta 1886 oli ympäri USA:ta laajoja lakkoja ja mielenosoituksia. Kaikki sujuivat melko rauhallisesti, mutta ongelmat alkoivat seuraavana maanantaina, 3. toukokuuta. Chicagon McCormickin tehtailla, jossa jo aikaisemmin oli ollut hankaluuksia, oli työpäivän päätyttyä suunniteltu taistelu, jonka aikana poliisi harmitusti avasi tulen väkijoukkoa kohden surmaten ainakin kaksi työläistä ja haavoittaen useita. August Spies, joka oli todistamassa verilöylyä, laati kaksikielisen lentolehtisen, jossa vaadittiin kosto. Illan kuluessa sitä levitettiin laajalti ja samoihin aikoihin militantit johtajat päättivät järjestää päättivät järjestää seuraavaksi illaksi protestikokouksen Haymarketille. Adolph Fischerin laatimasta kaksikielisestä kokouskutsusta poistettiin myöhemmin kehoitus tulla aseistautuneena, mutta osa alkuperäisestä kopioista oli jo levitetty.

Ilmapiiri oli kireä koko päivän ja kahakoita sattui useissa paikoissa. Kokous alkoi myöhässä ja lopulta järjestäjät ohjasivat muutamien sadan ihmisen joukon kulman takana olevalle Desplaines

Street -kadulle. – Eli Haymarketin tragedia ei oikeastaan tapahtunut Haymarketilla lainkaan.

Kokous oli täysin rauhallinen alusta loppuun, vaikka osa ihmisistä tulikin aseistautuneena. Kaikki puhujat, Spies, Parsons ja Fielden kielsivät väkivallan käytön. Lähes loppuun asti paikalla ollut kaupungin pormestari meni poliisiasemalle ilmoittamaan kaiken sujuneen rauhallisesti. Fielden lopeteli puhettaan kymmenen maissa ja enää parisen sataa ihmistä oli paikalla, kun vahvasti aseistautuneet poliisit ilmaantuivat paikalle. Kokousta pyydettiin hajaantumaa ja poliisivoimat valmistautuivat hyökkäykseen. Yhtäkkiä sen joukkoon heitettiin pommia, joka surmasi yhden poliisin ja haavoitti useita. Poliisit vastasivat välittömästi avaamalla tulen. Kahakassa kuoli seitsemän poliisia ja noin 60 loukkaantui, suurin osa poliisin omista luodeista. Suunnilleen sama määrä siviilejä kuoli ja haavoittui poliisien toimesta.

Ketään ei koskaan saatu kiinni pommin heittämisestä ja syyllinen tulee ilmeisesti jäämään arvoitukseksi ikuisiksi ajoiksi. Oikeisto epäili välittömästi syylliseksi anarkistia ja vasemmisto agentti-provokaattoreita. Eräs nimi mainittiin, Rudolph Schnaubelt. Hän oli pidätettynä monien muiden tavoin, mutta vapautettiin pian, minkä jälkeen hän muutti maasta. Useat johtavat anarkistit olivat sitä mieltä, että tekijä olisi mahdollisesti ollut saksalainen autonomi George Schwab, joka myös pakeni maasta.

Se, mikä tästä kaikesta seurasi, oli ensimmäinen punaisen vaaran pelon aalto (Red Scare) USA:ssa, muttei viimeinen. Valkoinen terrori valtasi maan, erikoisesti Chicagon. Varsinkin anarkistit ja ulkomaalaiset joutuivat pidätyksien kohteiksi.

Marttyyrit

Toukokuun 27. päivänä 10 ihmistä asetettiin syytteeseen poliisin murhasta. Nämä kymmenen olivat Albert Parsons, August Spies, Michael Schwab, Samuel Fielden, George Engel, Adolph Fischer, Oscar Neebe, Louis Lingg, William Seliger ja Rudolph Schnaubelt. Näistä ainoastaan Parsons oli amerikkalainen. Fielden oli kotoisin Englannista ja Neebe, vaikka oli syntynyt New Yorkissa vietti lap-

suutensa Saksassa. Muut olivat saksalaisia emigrantteja. Schnaubeltia ei koskaan vangittu ja Seliger antoi todisteita kantajapuolelle. Muita kahdeksaa Chicagolaista anarkistia vastaan harkitusti kehiteltiin syyte murhasta, suurimmalle osalle vielä kostomielessä tehdystä murhasta. Johann Most olisi varmasti kokenut saman kohtalon, jos hän olisi uskaltanut Chicagon lähistölle, mutta hänet oli jo tuomittu New Yorkissa vuodeksi vankeuteen kriisikauden aikana suorittamastaan kiihotustyöstä.

Oikeudenkäynti kesti kaksi kuukautta. Parsons, jonka oli onnistunut paeta pidätystä liittyi solidaarisuudesta tovereihinsa. Tuomari Joseph E. Gary oli avoimesti puolueellinen syytettyjä vastaan alusta loppuun. Vaikka vääriä valoja vannottiin silti ei löytynyt pitäviä todisteita syytettyjen yhteydestä pommijuttuun. Sen sijaan heitä alettiin syyttää rikostoveruudesta murhaan, koska heidän poliittinen propagandansa oli aiheuttanut väkivaltaisuuksia ja saattoi olla ollut kiihoke pommimiehelle. Oikeudenkäynnin päätyttyä 20. elokuuta nämä kahdeksan todettiin syyllisiksi murhaan. Seitsemän tuomittiin kuolemaan ja Neebe 15 vuodeksi vankeuteen. Tuomio sai yleisen hyväksynnän ympäri maata, mutta laaja solidaarisuus-kampanja alkoi levitä myös maan rajojen ulkopuolelle.

14. syyskuuta 1887 Illinoisin korkein oikeus hylkäsi vetoomuksen tuomittujen puolesta ja määräsi teloituksen täytäntöönpanopäiväksi marraskuun 11. päivän. Viimeisinä jäljellä olevina viikkoina kampanja tuomioiden lieventämiseksi saavutti huippunsa. Mm. Amnesty Association hankki tukea monilta johtavilta amerikkalaisilta. Myös lähes koko vasemmisto liittyi kampanjaan pitäen kokouksia ja järjestäen mielenosoituksia.

Marraskuun alussa Fielden, Schwab ja Spies vetosivat Illinoisin kuvernööriin tosin Spies pian perui omansa. Eugel, Flacher ja Lingg kieltäytyivät tästä. Parsons olisi mahdollisesti amerikkalaisena saanut lievennystä rangaistukseensa, mutta myös hän kieltäytyi anomasta armoa. 10. marraskuuta Lingg teki itsemurhan. Myöhemmin samana päivänä kuvernööri lievensi Fieldenin ja Schwabin tuomion.